

**Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego
Im. Emanuela Ringelbluma**

Spuścizna rodziny Ajzner

sygn. S/335

Opracowała Marta Janiszewska- Stefanek

Warszawa 2022

Wstęp

Spuścizna rodziny Ajzner znajduje się w Żydowskim Instytucie Historycznym od grudnia 2019 roku. Rodzinne materiały archiwalne zostały znalezione w firmie STTAS Sp. z o.o., ul. Żwirki i Wigury 18, Warszawa. Nie wiadomo, w jaki sposób znalazły się w siedzibie tej firmy. Pan Jacek Kapica (pracownik firmy) postanowił przekazać je do Archiwum ŻIH-u aktem darowizny w dniu 20 grudnia 2019 roku. Materiały umieszczone były w walizce. W lwiej części dotyczą Franciszki i Seweryna Ajznerów.

Franciszka Zakrzewska- Ajzner z d. Cukrowicz,

ur. 14 września 1914 r. w Warszawie jako Estera Syma Cukrowicz, córka Abrama (Adama) i Ruchli (Róży) z d. Furgan. Po zdaniu matury w 1932 r. wyjechała na studia medyczne do Francji, które ukończyła w 1939 r. w Paryżu. Stopień doktora medycyny uzyskała w 1940 r. w mieście Montpellier.

Przed II wojną światową działała we francuskim ruchu komunistycznym pod pseudonimem „Helena Bobrówna”. W czasie okupacji do końca 1944 r. przebywała w południowej Francji, gdzie czynnie działała w ruchu oporu pod pseudonimem „Francoise”. Jej rodzice i młodszy bracia zginęli w getcie warszawskim.

Od 1945 r. do 1946 r. mieszkała w Paryżu. Była jedną z organizatorek Komitetu Przyjaźni polsko- francuskiej w Marsylii, gdzie kierowała młodzieżową organizacją „Grunwald”.

Do Polski wróciła w czerwcu 1946 r. W latach 1946- 47 pracowała w Zarządzie Głównym Związku Walki Młodych na stanowisku kierownika Wydziału Wychowawczo-Oświatowego. Od października 1947 r. do grudnia 1949 r. była asystentką w Klinice Psychiatrycznej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Od grudnia 1949 r. do 1952 r. przebywała w Leningradzie, gdzie otrzymała stopień kandydata nauk medycznych. Po powrocie do Polski objęła stanowisko w Instytucie Psychoneurologicznym w Warszawie. W 1955 r. uzyskała tytuł doktora ze specjalizacją psychiatrii.

Należała do licznych organizacji lewicowo- socjalistycznych.

W czerwcu 1954 r. wyszła za mąż za Seweryna Ajznera. Mieli jednego syna, Jana. Zmarła w 1999 r. w Warszawie.

Seweryn Ajzner,

ur. 1914 r. w Warszawie, był historykiem ruchu robotniczego i działaczem komunistycznym. W 1934 roku wyemigrował do Francji, gdzie był aktywnym działaczem Francuskiej Partii Komunistycznej. Jako ochotnik Brygady im. J. Dąbrowskiego brał udział w hiszpańskiej wojnie domowej.

W czasie II wojny światowej brał udział w walkach obronnych w szeregach armii francuskiej. W 1940 r. został wzięty do niewoli niemieckiej, w której przebywał do 1945 roku.

Po wojnie został redaktorem naczelnym dziennika „Gazeta Polska” oraz aktywnie działał wśród polskiej emigracji we Francji. Aresztowany za działalność komunistyczną i deportowany do Polski w 1949 r.

Od 1956 roku był zatrudniony w Zakładzie Historii Partii. Uzyskał tytuł doktora w Wyższej Szkole Nauk Społecznych na podstawie pracy „Polska wobec wojny hiszpańskiej 1936- 1939”. W związku z czystką antysemitką został wydalony z partii w maju 1968 roku.

Zmarł w 1989 roku.

Jan Ajzner,

Spuścizna w niewielkiej mierze zawiera także materiały Jana Ajznera- syna Franciszki i Seweryna, ur. 1954 r. Był on jednym z założycieli niezależnego pisma studenckiego "Indeks" i do 1979 r. jego redaktorem. Od 1976 r. współpracował z Komitetem Obrony Robotników i był współzałożycielem Studenckiego Komitetu Solidarności. W stanie wojennym został internowany, a w 1982 r. wyemigrował do Kanady. W spuściźnie znajdziemy przede wszystkim jego listy do rodziców oraz materiały związane z życiem rodzinnym.

W spuściźnie rodziny Ajznerów znajdują się materiały przede wszystkim dot. Franciszki Ajzner, w szczególności jej życia zawodowego, także korespondencja prowadzona w różnych językach jak np. francuskim, rosyjskim.

Szczególnie cenne są listy pisane do Seweryna Ajznera w czasie jego pobytu w Stalagu. W zespole znajdziemy także nieliczne fotografie rodzinne oraz teczkę „fotografii wypożyczonych” prawdopodobnie do publikacji o Dąbrowszczakach, w większości jednak składają się na nią kopie z różnych archiwów.

W spuściźnie znajdują się także nietypowe materiały jak: dot. Beni Blitz, ur. 24.07.1908 r. w Rumunii. Trudno określić jego związek z rodziną Ajznerów. Prawdopodobnie współpracował z Franciszką podczas jej pobytu we Francji. W należących do niego materiałach możemy znaleźć m.in. jego dyplom z ukończenia szkoły medycznej, karty i indeksy studenckie, świadectwa szkolne, paszport rumuński oraz dużą kolekcję fotografii, częściowo tylko podpisanych (zdjęcia szkolne, grupowe, rodzajowe). W większości na awersie można znaleźć informację, iż fotografie wywołano w mieście Bacau w Rumuni.

Ponadto w kolekcji znajdują się dwie *Carte D'Indentite* wydane na nazwisko Andre Jean Perrier, o którym nie udało się nic bliżej ustalić.

Wykaz skrótów:

ang.- angielski

fot.- fotografie

franc.- francuski

mps- maszynopis

PZPR- Polska Zjednoczona Partia Robotnicza

rkps- rękopis

ros.- rosyjski

rum.- rumuński

ZWM- Związek Walki Młodych

Inwentarz

MATERIAŁY OSOBISTE

1. Seweryn i Franciszka Ajznerowie. Odpisy aktów urodzeń, małżeństwa, poświadczenie obywatelstwa Franciszki.
1932, 1947, 1952, 1954, 1955, 1982, 1989, mps., rkps., j. pol., j. franc.,
2. Franciszka Ajzner. Świadectwo maturalne na nazwisko Estera Cukrowicz.
Dołączony odpis wraz z tłumaczeniem.
1932, j.pol. mps.,
3. Franciszka Ajzner. Dyplomy, indeks uniwersytecki, legitymacja studencka Estery Cukrowicz.
1934, 1935, 1936, 1945, . mps., j. franc.,
4. Franciszka Ajzner. Dyplom doktora medycyny Estery Simy Cukrowicz Uniwersytetu de Montpellier. Dołączone odpisy wraz z tłumaczeniem na język polski.
1941,1949, j. franc., j.pol. mps.,
5. Franciszka Ajzner. Certyfikaty zawodowe i zaświadczenia od Ministerstwa Zdrowia we Francji oraz z Uniwersytetu Montpellier.
1933, 1939, 1940, 1942, mps. j. franc.
6. Franciszka Ajzner. Paszporty.
1935, bd., j.pol.
7. Franciszka Ajzner. Legitymacje różne (ZWM, PZPR, kombatanckie).
1947,1948, 1951,1955 1962, 1967, 1970, 1992, 1993, 1997, mps. j.pol.,

8. Franciszka Ajzner. Legitymacje z francuskiego ruchu oporu, legitymacja członkowska Francuskiej Partii Komunistycznej, francuski dowód na fałszywe nazwisko- Francoise Lacroix z d. Bobrzak.

1941- 1945, bd., mps., j. franc.

9. Franciszka Ajzner. Przyznanie orderu Virtutti Militari- życiorys, zaświadczenia.

1946, 1969, 1970, 1977, rkps. mps., j.pol.,

10. Franciszka Ajzner. Materiały z działalności we Francuskim Ruchu Oporu Franciszki Ajzner. Legitymacje na nazwisko Renee Clergue.

1941-1945, j. franc., rkp, mps.

11. Jan Ajzner. Dokumenty związane ze sprawą rozwodową, pełnomocnictwo, odpisy.

1994, rkps., mps., j.pol.,

12. Beni Blitz. Materiały osobiste.

1930, 1932, 1934, 1938, rkps., mps., fot., j.franc., j. rum.,

13. Andre Jean Perrier. Dowody osobiste.

1943, j. franc., mps.

KORESPONDENCJA

14. Seweryn Ajzner. Listy do Seweryna Ajznera od różnych osób, z okresu jego pobytu w Stalagu

1940- 1944, rkps, j. pol., j. franc.,

15. Seweryn Ajzner. Listy Franciszki Cukrowicz do Seweryna Ajznera.

1940- 1941, rkps., j.pol.

16. Seweryn Ajzner. Korespondencja z siostrą Anielą.

1958, rkps, j. pol., j. ros.,

17. Seweryn Ajzner. Listy Aleksandry Spieraj do Seweryna Ajznera.
1974- 1979, rkps., j.pol.,
18. Seweryn Ajzner. Sprawy zawodowe. Korespondencja.
1969, 1972, 1980, 1986, rkp., mps., j.pol.
19. Franciszka Ajzner. Korespondencja w sprawie działalności komunistycznej przed wojną we Francji.
1968, 1969., rpks, mps., j.pol.
20. Franciszka Ajzner. Korespondencja w języku francuskim. Sprawy zawodowe.
1945, 1961, mps., j.franc.
21. Franciszka Ajzner. Korespondencja, umowy. Sprawy zawodowe.
1948, 1949, 1953, 1955, 1966, 1972, 1974, ,1980., mps., j.pol.
22. Franciszka i Seweryn Ajznerowie. Korespondencja wzajemna.
1958, 1969-1972, 1974- 1976, rkps., j.pol.,
23. Franciszka i Seweryn Ajznerowie. Korespondencja różna.
1958, 1970, 1971, 1972, 1973, 1975, 1976, 1977, 1978,1979, 1980, 1981, 1983,1984,
1985, 1987, 1988, 1996, rkps., mps., j.pol., j.ros., j. niem., j.ang., j. franc.,
24. Jan Ajzner. Pocztywki do rodziców.
1975, rkps, j.pol.
25. Jan Ajzner. Listy do rodziców.
1976, rkps, j.pol
- OPRACOWANIA**
26. Seweryn Ajzner. Dzieje Brygady Dąbrowskiego cz. 1- dołączona korespondencja z
Archiwum KC PZPR
Bd, mps., j. pol.,

27. Seweryn Ajzner. Dzieje Brygady Dąbrowskiego cz. 2,
Bd., mps., j.pol.

28. Seweryn Ajzner. Materiały nt. Dąbrowszczaków, fiszki, notatki z kwerendy.
1973, rkps. j.pol.

29. Seweryn Ajzner. „Rozmowa ze sobą”- pisana po i podczas rozmów z Józefem
Rybickim przez S. Ajznera na początku stanu wojennego 1982- miała zostać
wydrukowana w podziemiu przez J. Rybickiego.
1982, mps., j.pol.,

30. Franciszka Ajzner. Praca z żołnierzami polskimi w Wermachcie- wspomnienia i
refleksje z 1944 r. przesłane do Archiwum PZPR.
1975 r., mps., j.pol.

31. Franciszka Ajzner. Materiały dot. pracy zawodowej oraz zbiór recenzji pracy z
Pierwszego Leningradzkiego Instytutu Medycznego im. Pawłowa. 1953 r.
1953, mps., rkps., j. ros. , j.pol.,

FOTOGRAFIE

32. Seweryn Ajzner. Fotografie rodzinne oraz ze zjazdu Dąbrowszczaków we Francji
w 1962 r.
1962, j.pol., Bd. , fot.

33. Seweryn Ajzner. Fotografie wypożyczone- kopie z różnych archiwów dot. wojny
domowej w Hiszpanii.
Bd. j.pol., fot.

34. Beni Blitz- zbiór fotografii.
Bd, fot.

MATERIAŁY RÓŻNE

35. Varia. Sprawy mieszkaniowe- przydział, sprawy spółdzielcze, spadkowe, umowy najmu.

1969, 1670, 1980, 1989, 1995, 1999, j.pol., druk, rkp.

36. Varia. Nekrologi- wycinki z gazet.

1987, 1989, j. pol.

37. Varia. Wizytówki, niepodpisana fotografia, pocztówki z Olimpiady 1980, rysunki.

1937, 1953, 1955, 1969, 1980, 1981, 1993, j.pol., j.franc., j.ros., rkp., fot., mps.

38. Varia. Puste puzderko po odznaczeniu, pieczętka lekarska Franciszki Ajzner.

Bd.,